

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบัน สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นสูงมาก ข้อมูลข่าวสารทั้งทางบวกและทางลบที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของวัยรุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะปัญหาต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนอาทิเช่น ปัญหาสุขภาพจิตเกิดความเครียดและไม่สามารถปรับตัวได้ การฆ่าตัวตาย การล่วงละเมิดทางเพศ การละเมิดสิทธิ การกลั่นแกล้งรังแก ความรุนแรง และการทำธุรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหายาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและอาชีพ เป็นต้น (อ้างถึงใน กฤษณะ ทองยิ่ง และคณะ, 2552, หน้า 1)

การพัฒนานักเรียนมัธยมซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น จัดเป็นวัยวิกฤติ เนื่องจากเป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูง วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์ มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคม ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหา การขาดความเข้าใจในตนเอง ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาของวัยรุ่น ประกอบกับการขาดแรงสนับสนุนที่เหมาะสมจากสังคม อาจทำให้วัยรุ่นมีปัญหาในสังคม เช่น การทะเลาะวิวาท ใช้ยาเสพติด และความรุนแรง ซึ่งถ้าปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการป้องกัน แก้ไขอย่างเหมาะสม อาจทำให้ไม่สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (มาตรา 6) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และมีคุณธรรมจริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวทางการจัดการศึกษา (มาตรา 22) ยังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2547, หน้า17)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นกรอบและเกณฑ์ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็งและมีศักยภาพมากขึ้น สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และประเมินผลเพื่อเป็นการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานด้านนักเรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย ซึ่งโครงสร้างของระบบประกอบด้วย ผลผลิต กระบวนการ ปัจจัย จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของระบบจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่จำเป็นต้องตรวจสอบผลผลิตและผลลัพธ์ที่ออกมา ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นผลผลิตหมายถึง ตัวของผู้เรียน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึงผลสำเร็จที่เกิดขึ้นตามมาตรฐานด้านนักเรียน และในการดำเนินงานตามระบบจะบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (อ้างถึงในกฤษฎณะ ทองยิ่ง และคณะ, 2552, หน้า 2) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จจึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

1. การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต
2. การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ
3. การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย

จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก็เหมือนกับภารกิจของสถานศึกษาในด้านอื่นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในการดำเนินงานเพราะผู้บริหารเปรียบเสมือนเสาหลักที่สำคัญยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ได้บังคับบัญชา และต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของสถานศึกษา รวมทั้งมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิธีปฏิบัติงานของสถานศึกษาแต่ละแห่งอย่างมาก สมรรถภาพของผู้บริหาร เป็นดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหาร การที่ผู้บริหารได้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษา จะเป็นสิ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543, หน้า8)

ในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สำเร็จได้นั้นผู้บริหารเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินภารกิจของสถานศึกษาให้สำเร็จ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อ้างอิงใน

สุภรณ์ สุภาพงษ์ 2543, หน้า 9) กล่าวถึง ผู้บริหารว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนทำให้ทุกคนปฏิบัติงานด้วยความราบรื่นมีความพึงพอใจ เต็มใจ มีความสุข และมีความพร้อม ซึ่งผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารโรงเรียน การบริหารโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้บริหารมีทักษะพื้นฐานในการบริหารงาน มีคุณสมบัติที่ดีแห่งการเป็นผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคคลที่เป็นหลักสำคัญที่จะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำพร้อมทั้งมีทักษะในการบริหารงาน เป็นปัจจัยของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามประสบการณ์การบริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานและขนาดของโรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก
2. สามารถนำผลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยบทบาท ดังนี้

- 1.1 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต
- 1.2 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ
- 1.3 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย

2. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2553 จำนวน 39 โรงเรียนจำนวน 39 คน และครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 39 โรงเรียน จำนวน 39 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรที่เชื่อถือได้ โดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการสุ่มโรงเรียน ด้วยวิธีการใช้ตารางเทียบหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากตาราง เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, หน้า 607-610 อ้างถึงใน เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2539, หน้า135-137) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2553 จำนวน 36 โรงเรียน จำนวน 36 คน และครูหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 36 โรงเรียน จำนวน 36 คน

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

4.1.1 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานผู้บริหารสถานศึกษาและครู

- 1) ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) 5 – 10 ปี
- 3) 10 ปีขึ้นไป

4.1.2 ขนาดโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ขนาด ตามเกณฑ์การแบ่งขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยยึดจำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ ดังนี้ (สุจิตรา ระโหฐาน, 2543, หน้า 34)

- 1) ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 – 499 คน)
- 2) ขนาดกลาง (นักเรียน 500 – 1,499 คน)
- 3) ขนาดใหญ่ (นักเรียน 1,500 – 2,499 คน)
- 4) ขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียน 2,500 คนขึ้นไป)

4.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ประกอบด้วยประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

- 4.2.1 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต
- 4.2.2 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ
- 4.2.3 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจน สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา และขอข่างานภายในสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

3. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต หมายถึง การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยเน้นให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ หมายถึง การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการคัดกรองนักเรียน มีการส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย มีการป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไข และมีการส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบ

5. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย หมายถึง การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยเน้นให้มีบุคลากร สื่อ เครื่องมือเพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก

7. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก

8. ครู หมายถึง ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก

9. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

10. ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียน หมายถึง ระยะเวลาการทำงานที่เกี่ยวกับการบริหารและจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนับเป็นปี หากมีเศษเกินหกเดือนให้คิดเพิ่มอีกหนึ่งปี

11. ขนาดโรงเรียน หมายถึง จำนวนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

11.1 ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 – 499 คน)

11.2 ขนาดกลาง (นักเรียน 500 – 1,499 คน)

11.3 ขนาดใหญ่ (นักเรียน 1,500 – 2,499 คน)

11.4 ขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียน 2,500 คนขึ้นไป)

สมมติฐานของการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนและขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แตกต่างกัน